

3. Metodika a zdroje dat

Základní časové řady statistik dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v ČR jsou sledovány Českým statistickým úřadem (dále ČSÚ) již od roku 1963. Do roku 2011 byly statistické údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz zjišťovány prostřednictvím státního statistického **výkazu Nem Úr 1–02**. V důsledku snižování administrativní náročnosti a zároveň zpravidla jednotek byl Výkaz o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz Nem Úr 1–02 nahrazen údaji dostupnými z administrativních zdrojů.

Počínaje rokem 2012 zajišťuje ČSÚ na základě smluvního ujednání s Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) a Českou správou sociálního zabezpečení (ČSSZ) údaje pro statistiku dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz zpracováním dat z **administrativního zdroje Informačního systému ČSSZ**¹.

Vstupním zdrojem a podkladem pro zpracování dat této publikace jsou údaje o dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz nahlášené České správě sociálního zabezpečení prostřednictvím „**Rozhodnutí o dočasné pracovní neschopnosti**“, které elektronicky (tzv. „**eNeschopenky**“) vystavuje ošetřující lékař. Používání elektronického systému pro vydávání neschopností je od 1. 1. 2020 povinné².

Díky evidenci jsou zaznamenána veškerá onemocnění a úrazy, které zapříčinily alespoň jednodenní pracovní neschopnost u nemocensky pojištěných osob. Administrativní data Informačního systému ČSSZ obsahují údaje za všechny zaměstnance³, ať již zaměstnané právnickou či fyzickou osobou, i data za osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ). Zaměstnanci jsou povinně účastni nemocenského pojištění, na rozdíl od OSVČ, jejichž nemocenské pojištění je dobrovolné.

ČSSZ za účelem zajištění statistiky dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz poskytuje ČSÚ **datové soubory administrativních agregovaných dat o nově hlášených případech** dočasné pracovní neschopnosti zaměstnanců a OSVČ, které jsou na ČSÚ dále zpracovány a doplněny s využitím informací z Registru ekonomických subjektů.

Výstupem zpracování dat Českým statistickým úřadem jsou následující statistické **ukazatele**:

- **Průměrný počet nemocensky pojištěných osob** – ukazatel udává průměrný počet osob, které jsou povinně či dobrovolně nemocensky pojištěné podle zákona o nemocenském pojištění. Zahrnuje všechny osoby, které byly alespoň po jeden den vykazovaného období nemocensky pojištěné. V případě více překrývajících se pojistných vztahů pojištěnce v rámci jednoho zaměstnavatele a jedné mzdové účtárny se započítává pojištěnec pouze jedenkrát. V ostatních případech je pojištěnec započítáván tolíkrát, kolik má pracovněprávních pojistných vztahů. *Do průměrného počtu nemocensky pojištěných nejsou započteni vojáci z povolání a příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace.*
- **Průměrný počet nemocensky pojištěných mladistvých** – ukazatel udává průměrný počet nemocensky pojištěných osob mladších 18 let (viz § 350 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů).

¹ Z důvodu změny metodiky a odlišného sběru a zpracování dat nejsou data od roku 2012 plně srovnatelná s údaji za předchozí období, které jsou uvedené ve starších publikacích.

² Elektronické zpracování přineslo zjednodušení v předávání informací mezi nemocnými (pojištěnci v dočasné pracovní neschopnosti), ČSSZ, lékaři a zaměstnavateli. Zásadně se tak zjednoduší tok informací, protože eNeschopenka propojila povinně elektronicky tři dotčené subjekty: lékaře, zaměstnavatele a ČSSZ. Zaměstnavatelé díky systému eNeschopenka obdrží formou notifikací prakticky okamžitě informace o pracovní neschopnosti svých zaměstnanců. Kromě notifikací mohou nahlížet i do ePortálu ČSSZ. Zatímco původní tiskopis měl 5 dílů, nová podoba neschopenky má pouze 3 díly. V případě technických problémů lékař použije papírový třídlný formulář, který obdrží na příslušné správě sociálního zabezpečení.

³ V údajích ČSSZ nejsou zahrnuti příslušníci Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR, Celní správy ČR, Vězeňské služby ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, vojáci z povolání, odsouzení ve výkonu trestu, kteří vykonávají práci ve výkonu trestu a osoby obviněné vykonávající práci ve vazbě (§ 5 písm. a) body 2 a 14 zákona č.187/2006 Sb.). Správcem registrů těchto příslušníků a odsouzených osob je služební orgán v oborech své působnosti. Služebními orgány jsou Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra, Vězeňská služba ČR, Generální ředitelství cel, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.

- **Počet pracovněprávních pojistných vztahů** – ukazatel udává celkový počet pojistných vztahů nemocensky pojištěných osob, které byly alespoň 1 den vykazovaného období nemocensky pojištěné u daného zaměstnavatele. U zaměstnanců právnických osob a zaměstnanců fyzických osob se započítávají pojistné vztahy všech zaměstnanců nemocensky pojištěných dle § 5 zákona o nemocenském pojištění a účastníků pojištění dle § 6 až 10 tohoto zákona (zahrnuje i osoby pobírající dávku ošetřovné, peněžitá pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství a osoby vykonávající zaměstnání malého rozsahu). V případě více pojistných vztahů jedné osoby na dané mzdové účtárni se započtuje všechny takové pojistné vztahy. Pokud se však pojistné vztahy shodného druhu jedné osoby u jednoho zaměstnavatele překrývají nebo navazují bez mezery, je jejich sjednocení považováno za jeden pojistný vztah.
- **Počet nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel zahrnuje nově hlášené případy pracovní neschopnosti vzniklé ve sledovaném období (roce) na základě hlášení o vzniku pracovní neschopnosti nemocensky pojištěných osob. Do počtu případů patří i pracovní neschopnost vzniklá po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů.
- **Počet případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců** – ukazatel vyjadřuje počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti, které připadají v průměru na 100 nemocensky pojištěných osob.
- **Počet kalendářních dnů dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel udává celkový počet kalendářních dnů, po které byli v daném období (roce) nemocensky pojištěni práce neschopni. Počet kalendářních dnů strávených v pracovní neschopnosti je zjišťován na základě hlášení o vzniku a ukončení pracovní neschopnosti. Údaj zahrnuje dny pracovní neschopnosti vč. dnů u těch případů, které vznikly před sledovaným obdobím a v počtu nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti za toto období zařazeny nejsou. Maximální doba zápočtu je délka sledovaného období (365 resp. 366 dnů) bez ohledu na délku trvání pracovní neschopnosti daného případu. Do počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti patří i dny v pracovní neschopnosti, která vznikla po zániku pojištění v tzv. ochranné lhůtě sedmi kalendářních dnů.
- **Průměrná délka trvání pracovní neschopnosti ve dnech** – ukazatel vyjadřuje, kolik kalendářních dnů pracovní neschopnosti v průměru připadá na jeden nově hlášený případ pracovní neschopnosti. Ukazatel je též nazýván **Počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti na 1 nově hlášený případ**. Nově hlášený případ musí být vzniklý ve sledovaném období, kdežto do dnů pracovní neschopnosti (maximálně v délce sledovaného období, 365 resp. 366 dnů) se započítávají i dny z případů PN, které mohly vzniknout již v předchozím období, ale byly ukončeny či nadále trvají v průběhu sledovaného období.
- **Průměrné procento dočasné pracovní neschopnosti** – ukazatel udává, kolik ze 100 nemocensky pojištěných osob je průměrně každý den v pracovní neschopnosti pro nemoc či úraz. Zohledňuje jak celkový počet případů pracovní neschopnosti (jak často lidé do pracovní neschopnosti nastupují), tak i průměrné trvání jednoho případu pracovní neschopnosti (jak dlouho v pracovní neschopnosti zůstávají).
- **Průměrný denní stav dočasně práce neschopných** – ukazatel vyjadřuje počet nemocensky pojištěných, kteří byli ve sledovaném období (roce) průměrně denně nepřítomni v práci z důvodu pracovní neschopnosti.
- **Pracovní úrazy s pracovní neschopností delší než 3 dny** – ukazatel zahrnuje případy pracovních úrazů, které měly za následek pracovní neschopnost delší než tři kalendářní dny. Do těchto tří dnů se nezapočítává den, ve kterém k úrazu došlo.



Data o nově hlášených případech dočasné pracovní neschopnosti a související ukazatele ČSÚ zpracovává v členění podle **pohlaví pojištěnců**, **velikosti podniku** (dle počtu zaměstnanců), **odvětví** (do úrovně odvětvových sekcí a oddílů podle převažující ekonomické činnosti definované dle klasifikace CZ-NACE) a **sektoru zaměstnavatele** (dle klasifikace institucionálních sektorů)⁴.

Upozornění:

- 1) Počínaje daty za rok 2023 **se údaje nepublikují v regionálním členění** dle krajů a okresů. Je to dánostoucí **mírou centralizace mzdových účtáren** větších zaměstnavatelů **mimo okres skutečného výkonu práce či sídla podniku**. Vlivem změn ve struktuře ČSSZ a zvýšeného využívání institutu delegování rovněž **došlo k přesunu příslušnosti některých zaměstnavatelů pod jinou OSSZ**, která již neodpovídá místu skutečného výkonu práce ani sídlu zaměstnavatele.
- 2) **Údaje za rok 2022 nejsou** z metodických důvodů **srovnatelné s údaji za ostatní roky**. Od 17. ledna do 28. února 2022 při testování na COVID-19 byly některým pracujícím vydány **neschopenky pro karanténu či izolaci duplicitně** (jak praktickými lékaři, tak krajskými hygienickými stanicemi). Z dostupných zdrojových databází není možné duplicitní případy identifikovat a ani vyčíslit jejich míru.
- 3) V předkládaných údajích byla standardně zpracovávaná **data o počtech pojištěnců** za rok 2024 z ČSSZ dodatečně **ocištěna o všechny osoby činné na základě dohody o provedení práce** (bez ohledu na to, zda výše jejich sjednané odměny zakládala účast na nemocenském pojištění). Došlo k tomu z toho důvodu, že vlivem legislativních změn a nové povinnosti evidence osob pracujících na základě DPP s odměnou nezakládající účast na nemocenském pojištění, byla původně standardně dodávaná data o počtech pojištěných osob značně zkreslena a zahrnovala též všechny osoby pracující na základě DPP.

Kromě statistiky nově hlášených případů dočasné pracovní neschopnosti zpracovávané ČSÚ jsou z evidence ČSSZ zpracovávány a publikovány také **údaje o ukončených případech pracovní neschopnosti** za jednotlivá čtvrtletí, které zpracovává a publikuje ČSSZ, viz <https://www.cssz.cz/web/cz/nemocenska-statistika> a roční údaje v různých tříděních zveřejňuje také Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR), viz <https://www.uzis.cz/index.php?pg=vystupy--statistika-vybranych-ekonomickech-temat--pracovni-neschopnost>.

Rozdíly v počtech nově hlášených a ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti jsou dány odlišnou metodikou sběru dat.

ČSSZ však nabízí ve svých statistikách jiné třídění publikovaných dat než ČSÚ, a to zejména **podle věku** dočasné práce neschopných a **podle diagnóz**, které zapříčinily pracovní neschopnost. Pro dokreslení pohledu na statistiku nemocnosti byla vybraná data z uvedeného zdroje využita i v této publikaci.

⁴ <https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace-institucionálnich-sektorů-a-subsektoru-cz-ciss>